

**Kurs: EG1017 Examensarbete, kandidat,
musik- och medieproduktion 15 hp**

2018

Konstnärlig kandidatexamen i musik, 180 hp

Institutionen Musik- och Medieproduktion

Handledare: Thomas Florén

Elin Björklund

Inspelning med klick, begränsning eller möjlighet?

En studie om hur inspelning med klick påverkar
musikers upplevelse och det konstnärliga resultatet.

Skriftlig reflektion inom självständigt arbete

Abstract

Med utvecklingen av digital inspelningsteknik har klick blivit ett sätt att effektivisera editeringen i postproduktion och musikskapande. Syftet med arbetet är att undersöka hur inspelning med klick respektive utan klick dels påverkar det konstnärliga resultatet, dels hur musiker upplever skillnaden. För att undersöka detta spelades samma låt in med 3 olika metoder. Version 1 med klick, version 2 utan klick och version 3 med alla musiker i samma rum. Sedan gjordes intervjuer av 7 vardagslyssnare och 3 professionella musiker samt en fokusgruppsdiskussion med 5 personer från musik- och medieproduktions linjen på Kungl. Musikhögskolan. Resultaten sammanställdes och det som kunde utläsas var att skillnaderna mellan de olika versionerna påverkade känslan i låten. Vilken version deltagarna föredrog varierade mycket och därför fanns det ingen version som var bättre än någon annan. Slutsatsen blev att klick kan bidra med känslouttryck och beslutet om att använda klick eller inte använda klick blir ett kreativt val utifrån vilken känsla producenten vill skapa.

Nyckelord: Klick, inspelning, fokusgrupp, inspelningsverktyg, musikproduktion

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte.....	2
Metod.....	3
Undersökningen.....	3
Fokusgrupp.....	3
Intervjuer.....	4
Val av låt.....	4
Val av musiker.....	5
Processbeskrivning.....	5
Beskrivning av låten Imaginary Life.....	6
Produktionen av Imaginary Life.....	6
Pianoinspelning.....	6
Sånginspelning.....	7
Stråkinspelning.....	7
Resultat.....	7
Mönster och skillnader.....	8
Kommentarer från musiker.....	8
Reflektion.....	9
Mina tankar kring det klingande resultatet.....	9
Undersökningen.....	9
Resultat från projektet.....	10
Epilog.....	11
Käll- och litteraturförteckning.....	12
Bilaga.....	13

Svar från fokusgruppen	13
Svar från professionella musiker	13
Svar från vardagslyssnare.....	14

Inledning

Att spela in till klick är ingen ny företeelse. Filmbranschen var först med att introducera klick som ett hjälpmedel år 1940 när Disney spelade in filmen *Fantasia* (Burgess, 2014). Det gjorde det möjligt att för första gången använda sig av surroundljud, eftersom de kunde göra pålägg av separata monosektioner i takt med hjälp av klickspåret.

Till popvärlden kom klicket under 1980-talet när det blev populärt med MIDI, Musical Instrument Digital Interface, som bygger på kvantiserade samplingar gjorda i datorn (*Sound on Sound*, 2013). Med utvecklingen av digital inspelningsteknik har klick även blivit ett sätt att effektivisera editering i postproduktion och musikskapande. Exempelvis så möjliggör det att med lätthet klippa sönder ett ljudspår och redigera felspel med samma ton från någon annanstans i ljudfilen.

Under 1980-talet började även klick att användas i livesammanhang (*The digital Music Director*, 2014). Det möjliggjorde att band kunde spela med backing tracks som fick dem att låta som fler musiker än vad som fanns på scenen. Det bidrog till att livemusiken kunde låta mer lik inspelningen. Detta medförde även sänkta produktionskostnader när exempelvis körer eller blåsar var förinspelade.

Samtidigt som det blev vanligare att använda klick både vid inspelning och liveframträdande så skiljer sig uppfattningen om vilka konsekvenserna är för det klingande resultatet. En del, exempelvis James Beament uppfattar det som något som förstör musiken.

Nothing compares with a recording of a live performance in which the players provide each other with the time-framework. [...] if you want to kill a musical performance, give the player a click track! (Beament, 2001. sid 146).

Andra ser det som en självklarhet att använda klick inom musikvärlden (*Sound on Sound*, 2003). Det skiljer sig också mellan genre. I musikstilar som exempelvis modern pop kan klick vara en förutsättning, medan inom genren folkmusik finns ett helt annat ideal.

År 2013 skrev Andreas Angel, en tidigare student vid Kungl. Musikhögskolan en uppsats om klick där han undersökte olika inspelningsmetoder med och utan klick av sitt band *Hängslena Brinner* och barnskivan *Umperskumper* (Angel, 2013). Det han kom fram till i sin slutsats var att för honom var inspelning med eller utan klick ett kreativt val. Valet skulle göras beroende på vilken låt det var. Han hänvisade också till en artikel som undersökte tempokurvan i olika kända låtar (Lamere, 2009). I artikeln redovisas dels diagram över kända låtar som visar att tempot är statistiskt och därmed inspelat med klick, men också kända låtar där tempot byter väldigt drastiskt och därmed inspelat utan klick.

Fokus i den här uppsatsen riktas mot hur inspelning med respektive utan klick dels påverkar det konstnärliga resultatet, dels hur musiker upplever

skillnaden. Min personliga ingång till ämnet grundar sig på en tidigare uppfattning om att det är en självklarhet att använda klick vid inspelning. I och med att min kunskap och mitt intresse för musikproduktion har utvecklats har jag blivit medveten om att det inte är en allmän uppfattning bland musiker och producenter.

Det var framför allt ett studiebesök hos en producent i höstas som inspirerade mig till att börja undersöka det här med klick på riktigt. Under hösten hade han producerat klart en skiva med en av mina idoler och förespråkade dels att inte använda klick men också att spela in alla musiker samtidigt i samma rum. Han menade att det viktigaste är att skapa en känsla och det gör man bäst utan klick.

Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka hur inspelning med klick respektive utan klick dels påverkar det konstnärliga resultatet, dels hur musiker upplever skillnaden. Jag vill även se vilka begränsningar eller möjligheter som kan uppstå. Det handlar inte bara om inspelningstekniker utan också om känslor och uttryck. Jag tror att det är en kunskap och erfarenhet som kan vara en viktig del i vem jag vill vara som producent.

Våren 2018 skrev jag stråkkarrangemang till tre låtar och bestämde mig för att göra en liten undersökning. Jag valde ut en av låtarna som jag ville prova att spela in tre olika versioner:

Version 1 spelades in till klick, med påläggstekniken - olika instrument vid olika tillfällen.

Version 2 spelas in utan klick, med påläggstekniken.

Version 3 spelas in med alla musiker i samma rum med livesång i lyssningen.

Exempel på frågor som jag vill besvara är:

- Hur upplever musikerna skillnaderna mellan att spela in med eller utan klick?
- Hur upplever en fokusgrupp respektive vardagslyssnare skillnaderna mellan de olika versionerna?
- Vilka känslor får en fokusgrupp respektive vardagslyssnare av de olika versionerna?
- Vilken version föredrog en fokusgrupp respektive vardagslyssnare och varför?
- När vill jag använda klick och när vill jag inte använda klick?

Metod

Undersökningen

Jag spelat in samma låt med tre olika metoder som jag sedan ska jämföra. Jag har även låtit en fokusgrupp ta del av och diskutera de olika versionerna, intervjuat vardagslyssnare och professionella musiker via mail samt haft muntliga intervjuer med musikerna som spelade.

Etiska överväganden har gjorts då alla som deltagit i undersökningen är anonyma, informerade om undersökningen och har godkänt att deras svar används i min uppsats. Uppgifter och information från undersökningen kommer inte att användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller icke-vetenskapliga syften.

Fokusgrupp

Metoden fokusgruppsintervjuer har ökat i användning de senare åren och är en bra forskningsmetod för att få fram olika individers sätt att tänka men också ny kunskap genom diskussion (Ahrne & Svensson, 2011). Metoden växte fram under andra världskriget för att undersöka människors reaktioner på krigspropaganda. Idag är metoden vanlig inom olika akademiska miljöer och inom vård och vetenskaplig forskning.

Den bygger på att fokusgruppen består av personer som har något gemensamt och kan diskutera det i ett känt sammanhang. Vilket gör att forskaren kan ta reda på vad som är viktigt och varför och få en förståelse för skillnader mellan vad människor säger och vad de gör. Metoden är bra för att komplettera andra metoder som enkäter eller intervjuer eftersom deltagarna delar erfarenheter och gör nya slutsatser.

För kunna analysera diskussionen ska samtalen spelas in och en gruppleddare hålla i samtalen. Denne ska också förbereda nyckelfrågor som ställs under diskussionens gång. Till fokusgrupperna har jag valt ut 5 professionella lyssnare. De professionella lyssnarna valdes ut bland studenter på Kungl. Musikhögskolan i Stockholm utifrån antagandet att de under utbildningen tillägnat sig vad som kan uppfattas som ett avancerat lyssnande. Deltagarna skiljde sig också åt för att skapa heterogenitet. Skillnaderna var kön, ålder, erfarenhet och intresse för olika musikgenres.

Jag själv var gruppleddare och kunde därför styra diskussionen i den riktning som var intressant för undersökningens syfte. Diskussionssessionen inleddes med att deltagarna fick höra de tre versionerna och möjlighet att skriva ner stödord och tankar under tiden. Sedan utgick diskussionen utifrån de nyckelfrågor jag hade förberett. De intervjuer jag gjorde utgick också från dessa frågor:

1. Vad upplever du för skillnader mellan de olika versionerna?

2. Vad får du för känslor av de olika versionerna?

3. Vilken version tycker du bäst om, varför?

Intervjuer

De intervjuade vardagliga lyssnarna, som var 7 stycken, valdes ut bland vänner och bekanta som jag vet lyssnar mycket på musik men inte utövar musik själva. Jag ville att de vardagliga lyssnarna skulle ha ett mer tränat öra än vem som helst utifrån antagandet att de skulle höra fler skillnader än någon som inte lyssnar på musik.

De intervjuade professionella musikerna var 3 stycken och valdes ut bland de kollegor jag har som inte går på Kungl. musikhögskolan. Jag ville kontakta personer som var helt nya för projektet för att de skulle ha andra referenspunkter. Syftet med urvalet av professionella respektive vardagliga lyssnare var att se om det finns någon skillnad i upplevelser av hur inspelning med klick påverkar resultatet för en person med ett avancerat lyssnande samt för någon som inte har det.

Jag skickade ut ljudfiler med de olika versionerna och bad lyssnarna att svara på några frågor. Min tanke var att jag inte ville styra deras svar för mycket för att få reda på spontana känslor och tankar, så jag valde att ställa öppna frågor.

För att sammanställa de olika svaren som varierade mycket läste jag igenom alla svar och skrev upp ord som var beskrivande för deras tankar. Jag kategoriserade de vid de olika versionerna och svaren. Svaren är även uppdelade mellan professionella musiker och vardagslyssnare för att se om deras svar skiljde sig åt. Eftersom svaren var öppna svarade inte alla på alla frågor för att de tyckte det var svårt. Därför finns det fler svar på vissa frågor än andra.

De intervjuer jag har gjort med musikerna gjordes direkt efter inspelning. Jag ville veta deras spontana reaktioner och fånga känslan de fortfarande hade tätt inpå inspelning.

Val av låt

Låten jag valde att spela in flera versioner av heter Imaginary Life. En låt som jag skrev hösten 2018 till mitt konstnärliga projekt. Jag valde den av flera anledningar. Den första är för att det var praktiskt. Arrangemanget består av piano, sång och stråk och eftersom det är relativt få komponenter skulle det gå snabbt att spela in låten flera gånger.

Den andra anledningen är för att det är en ganska lugn låt och jag upplever att frågan om det ska vara klick eller inte har kommit upp oftare när det gäller lugna låtar. Det kanske beror på att lugnare låtar oftast upplevs som känslolösa och att det är något man vill förstärka genom att inte använda klick. Men ibland behöver man också hjälp av ett klick för att hitta ett lugn i

en inspelningssituation som kan göra musiker ganska nervösa och då har tempot en tendens att öka.

Den tredje anledningen har med stråket att göra. Det är ofta en lite större ekonomisk satsning att ta in stråkmusiker, eftersom det oftast krävs att ett stråkkarrangemang ska skrivas och att en hel ensemble ska spela in samtidigt. Det gör att beslut kring stråkinspelning måste vara väl genomtänkta för att undvika att inspelningen behöver göras om.

Val av musiker

De musiker jag har valt till inspelningen har alla klassisk bakgrund och stor vana att spela i ensemble eller ledning av dirigent. Jag ville att musikerna skulle ha klassisk bakgrund för att de skulle ha stor kompetens av att spela efter noter. Det gjorde att jag kunde notera exakt hur jag ville att de skulle spela. För projektet betyder det att jag med lätthet kan jämföra de olika versionerna med varandra. Klickets påverkan på musikerna skulle inte uppmuntra till improvisation i melodi eller rytm som gör det otydligt vad tempots roll har för betydelse.

Pianisten hade även stor vana att spela till klick. Det jag var ute efter är ett levande spel till klick vilket innebär att musikern inte spelar exakt till klicket utan använder det som en hållpunkt. Pianisten är en kollega till mig och jag har spelat in hen flera gånger vilket gjorde att jag kände mig trygg i att hen skulle passa bra för mitt projekt.

Stråkmusikerna hade blandad vana att spela till klick och spela in i studio. Det var en positiv slump att stråkmusikerna hade vana att spela in till klick och inget krav jag hade när jag sökte musiker. Min tanke från början var att ta in frilansande musiker med stor erfarenhet av inspelning för att simulera hur jag vill jobba i framtiden, samt vara säker på ett bra resultat. Men på grund av att jag hade en begränsad ersättning att erbjuda frågade jag musiker på skolan via en rekommendation.

Sången som spelades in valde jag att spela in själv. Eftersom låten var skriven av mig och jag visste precis hur jag ville sjunga fraseringar och melodier var det praktiskt att jag sjöng. Det fanns även en tanke att jag skulle vara en del av projektet själv och få egna tankar kring hur det var att delta som musiker. Min vision var att sångtagningarna skulle vara så lika som möjligt för att kunna jämföra de olika inspelningarna. Men det var även en del av projektet att undersöka känslor och uttryck vilket gjorde att jag valde att öppna upp för att tolka versionerna. När jag skriver tolka versionerna menar jag variation i dynamik och frasering.

Processbeskrivning

I det här avsnittet kommer jag att berätta om det klingande materialet samt redogöra för inspelningsprocessen.

Beskrivning av låten Imaginary Life

Låten bygger på ett triolkomp som påminner om klassiska stycken för piano och är skriven i tonarten Db. Verserna har en stämföring med terser i vänster hand och brutna ackord i höger hand. Versackorden har en period på 8 takter och spelas även som intro och mellanspel. Refrängerna bryter av mot versen och byter tonart och har en durkaraktär till skillnad från verserna med mer mollkaraktär. Låten avslutar med ett långt outro vars kompidé är hälften så kort som de andra delarnas och har andra ackord. Låtens form är: Intro, Vers, ref, mellanspel, vers, ref, mellanspel, outro. Melodins rytm rör sig långsammare än kompet och de kompletterar varann på ett spännande sätt.

Produktionen av Imaginary Life

Jag bestämde tidigt att låten skulle ha ett enkelt arrangemang med piano, sång och stråkkvartett. Först spelade jag in en demoversion i datorn med sång och midiklaviatur. Sedan spelade jag in pianisten på ett upright piano till version 1 och 2. Efter det spelade jag in ny sång på de båda versionerna.

När jag hade version 1 inspelad började jag med stråkarangemanget. För att kunna skriva in ett stråkarangemang i ett notprogram och använda låten som bakgrund behövde bakgrunden vara till klick för att överensstämna med notbilden.

Vid stråkinspelningen spelade jag in alla 3 versionerna med hjälp av en tekniker. Övriga inspelningar var jag själv tekniker. Dagen efter inspelning spelade jag in den slutliga sången på version 3 och mixade de 3 olika versionerna.

Pianoinspelning

Till version 1 kunde jag använda sången jag hade spelat in till demoversionen. Pianisten spelade in ca sju tagningar varav ingen var felfri, det var ca två misstag i varje tagning med en fel ton. Eftersom det var inspelat till klick kunde jag klippa och klistra mellan tagningarna. Pianisten är van att spela till klick och jag bad hen att förhålla sig fritt till klicket. Vilket innebär att varje etta inte behöver vara perfekt i tajm.

Till version 2 fanns ingen sång eftersom pianisten skulle få spela fritt, jag gav instruktioner att hen fick känna sig fri och tolka låten. Eftersom jag spelade in till klick först och sedan utan hade hen tempot i kroppen och därför höll sig pianisten runt det tempot med vissa dragningar och längre pauser. Vi spelade in tre tagningar utan klick varav hen spelade ett litet fel på andra tagningen.

När version 3 spelades in kommenterades inte några felspel utan fokus var på om piano och stråk spelade tillsammans eller inte.

Sånginspelning

All inspelningen av sång skedde som pålägg i efterhand. När jag spelade in sång till version 1 var det enkelt. Jag visste exakt när mina insatser skulle ske och jag kunde frasera precis som jag ville. När jag skulle lägga sång till version 2 var det svårare. Jag upplevde att på vissa ställen i låten forcerade pianot så pass mycket att jag inte riktigt hann med vissa sångfraser. Version 3 var också enkel att lägga sång till. Det fanns plats för att sjunga ut fraserna och jag hörde tydligt när mina insatser skulle vara.

Stråkinspelning

Innan stråkinspelningen planerade jag vilken ordning jag skulle spela in de olika versionerna. Först spelades version 1 in för att musikerna skulle lära sig arrangemangen och få in tempot i kroppen. Sedan spelades version 2 in för att fokusera på de tempodragningar som de behövde lära sig. Sist spelades version 3 in tillsammans med pianisten och då skulle de kunna arrangemangen bra och ha bästa möjlighet för att musicera tillsammans.

Ordningen för inspelning fungerade bra och vi stötte inte på några problem. Däremot är jag medveten om att ordningen troligtvis påverkade musikernas insatser på de olika versionerna och gjorde det inte lika tydligt för mig att urskilja de skillnader jag ville undersöka. Till exempel skedde inspelning av version 3 efter lunch och då påpekade musikerna att de kände sig tröttare än innan lunchpausen.

Version 1 behövde ca 5 tagningar innan de lärde sig arrangemanget. Vi kunde lätt välja de ställen där de gjorde någon miss och spela in det igen.

Version 2 behövde 2 tagningar innan de hade lärt sig alla dragningar i tempot. De kunde redan arrangemanget bra och där de missade något så kunde vi precis som med version 1 spela in det igen.

Version 3 spelade vi in 3 tagningar av. Sedan var musikerna och jag nöjda. Jag upplevde att tempot var saktare än på de andra versionerna. Men jag tyckte känslan var bra när jag sjöng med i inspelningen och ville inte påverka musikerna för mycket. Vid inspelningen av version 3 upplevde jag det svårt att som producent inte påverkas av att vi hade spelat in 2 versioner tidigare under dagen. Att det var svårt att vara objektiv inför de skillnader som kom med en ny metod. Det var lätt att jämföra med de tidigare inspelningarna under dagen och påverka hur resultatet skulle bli utifrån de.

Resultat

Materialet från undersökningen är transkriberat och sammanställt under olika kategorier. Ur svaren har jag plockat ut de beskrivningar och ord som var karaktäristiska för svaren och sammanställt de under de olika frågorna för att det ska bli översiktligt. Eftersom frågorna var öppna blev deltagarnas svar mer eller mindre utförliga vilket bidrog till att vissa kategorier eller

svar har fler beskrivningar och ord än andra. Utifrån sammanställningen av materialet har jag försökt utläsa mönster och skillnader. De sammanställda svaren från undersökningarna finns som en bilaga i slutet av uppsatsen. Kommentarer från musiker finns längre ner under resultat.

Mönster och skillnader

De olika metoderna i min undersökning kompletterar varandra. Överlag beskriver fokusgruppen och professionella musiker med analyserande musikaliska termer medan vardagslyssnarna svarar med beskrivande adjektiv. Fokusgruppen och professionella musiker har fler kommentarer angående instrumentalisterna men jag kan även hitta några bland vardagslyssnarna. De mönster jag kan hitta är att i version 1 kom sången fram bäst. I version 2 kom pianot fram bäst. I version 3 upplever alla grupper att instrumentalisterna spelar tillsammans.

Ett annat mönster jag har hittat är att orden lugn och stressig är återkommande. Ordet lugn finns i kommentarerna för version 1 och version 3. Ordet stressig finns i kommentarerna för version 1 och version 2. Alltså upplevs version 1 som både lugn och stressig. Version 2 upplevs som stressig men inte bara i negativ bemärkelse utan som att den har mer energi, är positiv och livfull. Version 3 upplever de flesta som lugn, avslappnade och berättande.

Det jag tycker utmärker version 1 är att den verkar förmedla en känsla som inte direkt kan översättas till ett tempo. Jag tolkar de svar jag har fått i version 1 och tycker mig se fler ord som melankoli, ynkelig, sentimental som inte beskriver tempo. Medan de andra två versionerna har flera ord som jag upplever direkt beskriver tempo. Exempelvis i version 2: För mycket frihet, orolig, jäktande. Exempel i version 3: Smäktande, lugn och frihet blandat med sorg, avslappnad, berättande.

Vilken version de olika deltagarna gillar bäst är väldigt splittrat. Ur lyssnarens perspektiv finns det en viss version som var bättre, men det finns inte en enhällig uppfattning av gruppen. Under den frågan har jag valt att beskriva varför de föredrog den versionen de valde.

Kommentarer från musiker

Pianisten upplevde under inspelningen till klick att det var svårt att bara koncentrera sig på pianospelet, hen behövde också fokusera på att förhålla sig till klicket och därför tog det upp en del av koncentrationen. Hen tyckte det var roligast att spela in med stråkmusikerna i samma rum, drev inte tempot lika mycket som när pianisten spelade själv, för att hen ville lyssna in stråkmusikerna och sången.

Stråkmusikerna gillade bäst att spela in utan klick. De uttryckte att de kunde spela ut mer när det inte var klick. Med klick spelade de som det stod i noterna. Några tyckte det var roligast att spela till andra versionen och några till tredje. De sa även att det var svårt att veta om version 2 var roligare att

spela för att de var piggare då eller som om det var för att det var kul att spela till den versionen. De kände sig trötta efter lunchpausen och trötta på låten.

Reflektion

Mina tankar kring det klingande resultatet

Jag upplever att de olika versionerna har olika karaktär och olika styrkor. Innan inspelning trodde jag att det skulle vara väldigt tydligt vilken version som var bäst. Men när jag lyssnar på resultatet tycker jag att alla är användbara och att valet av version handlar om vilken känsla och uttryck jag vill att låten ska ha. För den här låten fanns det inga praktiska hinder i valet av inspelningsmetod, vilket är en slutsats i sig att alla inspelningsmetoder kan bli bra. Såhär upplever jag de olika versionerna:

Version 1 - klickversionen, upplever jag ett lugn i och att den har en tydlig riktning dit jag vill att den ska hamna, både i tempo och känsla. Jag hör potential i version 1 där jag kan skapa ett ännu större arrangemang och göra fler pålägg. Men jag inser att jag är färgad av att jag har arrangerat låten och hört den så många gånger i klick versionen. Versionen känns väldigt självklar för mig. Stråket hade inget problem att spela den här versionen och jag tycker att de gör en väldigt bra insats. Dock så får de inte en lika central roll i den här versionen som i de andra två.

Version 2 - utan klick, upplever jag som forcerad men spännande. Den känns dramatisk eftersom pianot drar så mycket i tempo men vad jag sjunger känns inte lika viktigt. Svårt att tolka den som sångare men också väldigt intressant. För mig blir den inspirerande. Om jag skulle ta ut svängarna i musiken skulle jag sjunga såhär, vill jag det?

Version 3 - alla tillsammans. Stråket och pianot spelar ut fint i den här versionen och jag upplever tempot som återhållsamt eftersom att alla lyssnar in varandra väldigt mycket. Sången går inte att sjunga som jag hör den i mitt huvud på grund av tempot, men jag tycker ändå att versionen blev väldigt bra och att det skapar en annan känsla i låten än de andra versionerna. Jag upplever låten som självklar i den här versionen och att stråket verkligen får glänsa. Det behövs inte mer i arrangemanget eftersom att alla tar sin fulla plats.

Undersökningen

Det finns många saker som jag har lärt mig i det här projektet och inte minst att hålla i en undersökning. Det visade sig vara lite mer jobb än jag hade tänkt och det visade sig vara viktigt att ha tänkt till innan och förbereda sig. Men jag fick en ny chans att förbereda mig inför fokusgruppsdiskussionen då jag insåg att mina intervjuer via mail inte var en kvalitativ forskningsmetod. Det var även den undersökningsmetoden som gav mig fler

synvinklar till projektet. Jag upplevde även att det var nyttigt att få lyssna på en diskussion och inte ta del av den själv. De andra metoderna bidrog också till projektet och visade sig vara viktiga. Jag tror att det hade varit svårt att göra fokusgruppsdiskussion med vardagslyssnare när de inte har samma kunskap inom området.

Men det finns en sak som jag fortfarande inte vet hur jag ska förbättra om jag gör samma undersökning igen. Att avslöja eller inte avslöja innan vad undersökningen handlade om. Det visade sig ha stor betydelse för de svar jag fick men nu i efterhand är jag tacksam för att jag fick båda utfallen. För de flesta avslöjade jag att det handlade om inspelning med eller utan klick för att styra svaren efter mitt syfte. De som inte hade fått veta det hade jag missat att informera eller så hade de missat det.

Det visade sig ge olika ingång till lyssningen och speciellt för de som har ett avancerat lyssnande så visade det sig vara stor skillnad. Jag tror att många som lyssnar på en låt med ett aktivt lyssnande missar vad de känner för låten. De kan spetsa sina öron för att lyssna efter vissa instrumentinsatser eller tajming och missar då den spontana känslan som de får för en låt. Speciellt om de deltar i en undersökning blir det svårt att koppla bort det.

För de som var vardagslyssnare visade det sig vara lättare att beskriva vilka känslor de hade för de olika låtarna trots att de fick veta vad undersökningen handlade om. Men för de som var ovetandes om vad undersökningen handlade om, oavsett aktivt lyssnade eller vardagslyssnare var det svårt att ge svar som var riktade för mitt syfte.

Resultat från projektet

Att version 1 både upplevdes som lugn och stressig samt att den hade fler exempel på beskrivningar som inte direkt översätts till ett tempo tycker jag var väldigt spännande. Att klick blir tråkigt och att man tar död på en musikalisk insats som James Beament skriver tycker jag inte stämmer. Jag tycker att min undersökning visar på att klick kan ta fram en känsla som inte är uppenbar i musik. Klicket kan hjälpa sången att komma fram för att de andra instrumenten blir mer neutrala och blandas in i bakgrunden. Klicket tar rollen som producentens dirigent och kan hjälpa till att uppnå dennes vision. Att klick därför används till producerade låtar i live sammanhang får mig att inse att det finns fler anledningar än de praktiska och ekonomiska som jag nämnde i inledningen. Det finns ett kreativt värde.

Det var också spännande att instrumentalisternas insatser skiljde sig mellan de olika metoderna. Det blev tydligt att förhållandet till tajm och felpspelade mindre roll utan klick och ju fler som spelar tillsammans. Den känslomässiga prestationen får ett större värde och instrumentalisterna får bättre förutsättningar för att de kan fokusera enbart på sin insats. Det talar för James Beament kanske har rätt, men jag tror att det är beroende på vad producenten är ute efter. Att det finns olika känslor som går att plocka fram beroende på metod.

I undersökningen framgår det att sången hade en stor betydelse och i många svar var det anledningen till att deltagarna föredrog en version framför en annan. Det var även sången som jag reagerade mest på när jag lyssnade på de olika versionerna och framför allt när jag spelade in den. Jag tror att oavsett vilken metod som används bör tempot utgå från sången, det är vad lyssnaren reagerar mest på.

Epilog

Från det här projektet tar jag med mig att användningen av klick bör utgå från vilken känsla producenten vill skapa i låten. Klick kan skapa andra känslouttryck som inspelning utan klick inte kan. Jag håller med Angel i hans slutsats, att det är ett kreativt val att använda klick (Angel, 2013). För musikernas del är det roligare att spela in utan klick men rent praktiskt så fungerar alla 3 versioner. Alla versioner var uppskattade av olika typer av lyssnare och det finns därför ingen metod som var bättre än någon annan. Det jag har kommit fram till utifrån alla svar från deltagarna om hur de upplever de olika versionerna har stärkt min bild av vilken version jag vill fortsätta jobba med. Jag har även insett att det är bra att spela in en låt i flera versioner för att lära sig låten och hitta vilken version som passar bäst, att det kan plocka fram det bästa hos musiker och vad som är bäst för låten.

I framtiden vill jag fortsätta att undersöka fler metoder att jobba med klick. Exempelvis att använda ett rörligt klick, dirigent eller att spela in sång först och sedan piano. Jag vill även undersöka fler olika typer av låtar och genrer. Exempelvis inspelning med perkussiva instrument som skapar helt andra förutsättningar.

Käll- och litteraturförteckning

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Angel, Andreas (2013). *Det sa bara click!* Stockholm: Kungl. Musikhögskolan

Beament, James (2001). *How we hear music: the relationship between music and the hearing mechanism*. Woodbridge: The Bodley Press.

Burgess, Richard James (2014). *The history of music production*. New York: Oxford University Press, USA.

Harrison, Gavin (2003). "Preparing Backing Tracks For Live Use", *Sound on Sound*. Hämtad 16 april 2018 från

<https://www.soundonsound.com/techniques/preparing-backing-tracks-live-use>

King, Terry (2014). *The digital Music Director*. Hämtad 16 april 2018 från

<http://digitalmusicaldirector.blogspot.se/2014/04/the-ethos-behind-backing-tracks.html>

Lamere, Paul (2009). *In search of the click track*. Hämtad den 16 april 2018 från <https://musicmachinery.com/2009/03/02/in-search-of-the-click-track/>

Sound on Sound (2013). "Q. When was the click invented", *Sound on Sound*. Hämtad 16 april 2018 från

<https://www.soundonsound.com/sound-advice/q-when-was-click-invented>

Bilaga

Svar från fokusgruppen

Vilka skillnader upplevde fokusgruppen mellan de olika versionerna?

1. Stressig, känslan av att försöka hinna ikapp sig själv. Lyssnade mycket på sången.
2. Reagerade på dragningarna i tempot, både att det var naturligt och att det upplevdes väldigt levande. Pianot tog mer plats.
3. Väldigt naturligt, mycket känsla och samspel med varandra. Stråkarna kom fram.

Vilka känslor upplever fokusgruppen av de olika versionerna?

1. Stressig, sorglig och ynkelig.
2. Naturlig, men för mycket frihet. Stressad. Vacker.
3. Lugn. Smäktande, som en utlösning av något sorgligt.

Vilken version föredrog fokusgruppen?

Version 1. Sången var bäst.

Version 2. Den nådde fram till känslorna.

Version 3. Sången berättade något viktigt, lugnet och helheten.

Svar från professionella musiker

Vilka skillnader upplevde professionella musiker mellan versionerna?

1. Lugn. Svajig. Gripande. Tydlig. Färdig. Skillnaden finns i pianot.
2. Stressad. Energi. Statisk, mindre känsla.
3. Fokuserad. Uttrycksfull. Tyngre. Mörkare. Inte lika hoppfull. Lugn. Instrumentalisterna spelar mer tillsammans.

Vilka känslor upplever professionella musiker av de olika versionerna?

1. Sentimental. Ledsen. Öppen och luftig. Lite som att sväva.
2. Solig men kallt ljus. Stressad. Orolig. Mindre känsla.
3. Berörd av. Sorglig. Pondus. Trött och att inte orka. Lugn och frihet blandat med sorg.

Vilken version föredrog professionella musiker?

Version 1. En tydligare känsla än de andra två.

Version 3. Dynamiken matchar bra med formen på låten, finner ett lugn och en trygghet, mest levande och känslofyllt.

Svar från vardagslyssnare

Vilka skillnader upplever vardagslyssnarna mellan de olika versionerna?

1. Balanserad. Mörk och kraftfull.
2. Växlar tempo. Snabbare. Bra samspel. Ihop trängd ljudbild.
3. Statisk. Saknar energi. Släpande. Mer harmoni mellan instrument. Enklare. Lättlyssnad. Melankoli. Stråkarna är solistiska.

Vilka känslor upplever vardagslyssnarna av de olika versionerna?

1. Vemodig. Ledsen. Melankolisk. Mystik och djup. Växlar mellan tyngd och svävande. Sorg.
2. Stressig. Jäktande. På väg upp. Ger en positiv antydning. Mer positiv, rofylld i början sedan lätt och härlig. Peppande känsla, Vill resa sig upp och göra saker. Förhoppning. Funderande
3. Likgiltighet. Trygghet. Enkelhet. Mäktig. Klar. Lugn. Avslappnad. Uppgivenhet. Berättande.

Vilken version föredrog vardagslyssnarna?

Version 1. Varje ton är där man ville att den skulle vara.

Version 2. För att den ger en positiv feeling, tror på människor som tror på att allt kan bli bättre. Den gjorde starkast intryck, fick rysningar. Mest uttrycksfull, förmedlar mest känsla, känns som en ensemble.

Version 3. Mest lättlyssnad. Den har en fin enkelhet.